

*Ірина Анатоліївна Тригуб,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу
навчання української мови та
літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
irtryhub@ukr.net*

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС ЛІТЕРАТУР У 8 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: інтегрований курс літератур, 8 клас, хронологічно-стильовий принцип, художній напрям.

У контексті сучасних освітніх орієнтирів мета вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) 8 класі передбачає ознайомлення учнів із творами української та зарубіжної літератур різних мистецьких напрямів, стилів і течій; формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори з урахуванням їх жанрової специфіки, історичного, соціокультурного, мистецького контексту; оволодіння поняттями теорії літератури для цілісного осмислення художніх творів; поглиблення вмінь самостійної дослідницької та творчої діяльності; розвиток усного й писемного мовлення; удосконалення навичок виразного читання; збагачення емоційного досвіду та естетичного смаку учнів.

Вивчення літератури у 8 класі ґрунтується на хронологічно-стильовому принципі з урахуванням жанрово-родової специфіки художніх творів. Такий підхід до організації освітнього процесу корелює із концептами Державного стандарту базової середньої освіти. щодо набуття учнями базових знань, виокремлених у підрозділі «Літературний твір»: літературний твір в історико-культурному контексті; літературно-мистецькі епохи, напрями, течії та стилі.

На основі ідейно-тематичного співвідношення у 8 класі також запропоновано розгляд художніх творів української та зарубіжної класики в проекції на сучасні тексти. Такі тематичні паралелі вмотивовано врахуванням пізнавальних і читацьких інтересів восьмикласників, які матимуть змогу прослідкувати художнє осягнення конкретної історичної доби та діяльності її

відомих представників у сучасних творах. Літературні паралелі простежено й на жанрово-тематичному рівні.

Дотримуючись хронологічно-стильового принципу, текстуальне вивчення рекомендовано розпочати з міфології, що лежить в основі античної літератури. Логічним продовженням є ознайомлення із епічними, драматичними та ліричними творами давньогрецької літератури, творами, що відображують добу прадавньої України в дзеркалі сучасної літератури.

У шкільному інтегрованому курсі для 8 класу обмежено кількість творів давньої української літератури, що обумовлено врахуванням читацьких інтересів сучасних учнів. Навчальні теми охоплюють огляд культури та світосприйняття прадавніх українців; текстуальне вивчення оповідання І. Білика «Дарунки скіфів»; осмислення мотивів античності в літературі в процесі прочитання роману В. Чемериса «Ольвія».

У 8 класі рекомендовано для оглядового ознайомлення з історією створення Біблії як однієї зі священних книг людства. Для осмислення біблійних сюжетів у світовій літературі подано казку-притчу Екзюпері «Маленький принц», поезію із триптиху Л. Костенко «Давидові псалми. Псалом 1», повість Дз. Матіяш «Мене звати Варвара».

Доба Середньовіччя в світовій літературі представлена для оглядового ознайомлення з культурою і письменством Русі, текстуального прочитання старини (билини) «Про Іллю Муромця та Соловія», «Повчання дітям» Володимира Мономаха як духовного заповіту нащадкам, оповідання про добу княжої Русі сучасної української письменниці Р. Іванченко «Ярославни», західноєвропейської середньовічної поезії (зокрема лірики вагантів), сонетів італійського поета Аліг'єрі Данте.

Особливості середньовічної доби на Сході розкрито на прикладі творчості Омар Хаяма. Загадковий світ середньовічних мислителів показано у творі сучасної зарубіжної літератури – Юстейна Гордера «Середньовіччя» (із роману «Світ Софії»).

Про добу Ренесансу (Відродження) восьмикласники дізнаються на уроках вивчення сонетів італійського поета Франческо Петрарки, сонетів і трагедії

«Ромео і Джульєтта» англійського поета і драматурга Вільям Шекспіра, роману іспанського письменника Мігеля де Сервантеса Сааведри «Дон Кіхот».

У межах вивчення творів доби Відродження важливо ознайомити учнів із українським народним героїчним ліро-епосом – «Дума про Марусю Богуславку», українськими історичними піснями. Ідеї цієї культурно-мистецької доби можна також прослідкувати у творах про добу козацької України сучасної української письменниці М. Морозенко «Іван Сірко – великий характерник» і сучасної американо-британської письменниці Т. Шевальє «Дівчина з перловою сережкою».

Бароко як доба і художній напрям у європейській літературі показано на прикладі драми іспанського драматурга П. К. де ла Барки «Життя – це сон».

Із особливостями українського бароко учні матимуть змогу ознайомитися у процесі вивчення барокової поезії – вірша С. Климовського «Їхав козак за Дунай...». Історія України та українська пісенна культура доби Бароко художньо осмислена в оповіданні «Пісня про Правду» австрійського письменника Р. М. Рільке.

Світоглядні та естетичні принципи класицизму рекомендовано розкрити в процесі текстуального вивчення комедії «Міщанин-шляхтич» французького письменника Ж. Б. Мольєра.

Своєрідність традицій класицизму в українській драматургії ХІХ століття показано на прикладі п'єси Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці».

Розумінню Просвітництва як світоглядної основи класицизму сприятиме ознайомлення з текстами романів англійських письменників «Життя і незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо» Д. Дефо та «Мандри Лемюеля Гуллівера» Дж. Свіфта.

Для формування в учнів розуміння романтизму як художнього напрямку, особливостей романтичної поезії запропоновано вивчення поеми «Мазепа» англійського поета Дж. Байрона та окремих віршів із «Книги пісень» німецького поета Генріха Гайне.

Особливості української романтичної поезії рекомендовано пояснити на уроках вивчення вірша М. Петренка «Дивлюсь я на небо...», балади Т.

Шевченка «Причинна». Також передбачено ознайомлення за вибором учителя із сучасними зарубіжними та українськими баладами, а саме: Л. Коен «Алілуя», Б. Гура «Балада про мальви», А. Матвійчук «Кленова балада».

Про реалізм як художній напрям у світовій літературі учні матимуть змогу дізнатися на уроках, присвячених вивченню поезії «Священний союз народів» французького поета П.-Ж. де Беранже та «Я не співець чудовної природи...» українського лірика П. Грабовського.

Уперше для 8 класу запропоновано ознайомлення із знаковими творами кримськотатарської літератури як невід'ємної частини українського літературного процесу. Для текстуального вивчення подано переказ «Фонтан сліз у Бахчисарайському палаці» та вірш Ашик Омера «Скажи-но, душе» про долю кримськотатарського народу. Образи кримських татар та українців розкрито в трилогії «Джури козака Швайки» (розділ «Пастух Рашит») українського письменника В. Рутківського.

На уроках інтегрованого курсу літератури у 8 класі передбачено ознайомлення учнів із творами класичної, сучасної української та зарубіжної літератур різних жанрів. Це – епічна поема, трагедія, повчання, старина, переспів, сонет, рубаї, роман-пародія, дума, історична пісня, повість, курйозний вірш, зоропоезія, комедія, водевіль, балада, історичне фен тезі.

Рекомендуємо дотримуватися принципу текстоцентризму на уроках текстуального опрацювання художніх творів і подавати навчальну інформацію про автора твору лише після його прочитання. Первинне читацьке сприймання учнями твору позитивно впливатиме на організацію навчальної діяльності на уроці.

Біографічні відомості про письменників рекомендовано подавати в контексті розвитку їхньої творчості в межах певної мистецької доби та її стильових течій. Важливо також акцентувати на громадянській позиції письменників. Залучення біографічного контексту повинно сприяти глибокому розкриттю ідейно-тематичного змісту художнього твору, а не відволікати учнів від його сприйняття.

Великі за обсягом художні твори запропоновано для розгляду в скороченому варіанті. Однак учитель, враховуючи рівень читацької компетентності учнів, може рекомендувати учням прочитання текстів у повному обсязі.

Твори класичної, сучасної української та зарубіжної літератур для позакласного читання ідейно-тематично співвідносяться з художніми творами для текстуального опрацювання, тому їх перелік подано до кожного тематичного розділу модельної навчальної програми

На уроках інтегрованого курсу літератур передбачено активне залучення мистецького контексту – творів різних видів мистецтва (живопису, музики, скульптури, архітектури тощо). Розгляд художнього твору як тексту культури, що відображає свідомість людей певної історичної доби, орієнтує на міжмистецьку взаємодію. Сильова спорідненість літературного твору та творів інших видів мистецтва, дозволяє глибоко проаналізувати художній текст, акцентуючи на спільних ознаках стильових течій певної культурно-мистецької доби.

Уроки для ознайомлення з новими творами сучасної української та зарубіжної літератур необхідно проводити, орієнтуючись на читацькі інтереси восьмикласників.

Література

Література (українська та зарубіжна): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти(у 2-х частинах).Частина 1 / Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слижук. Київ : Грамота, 2025. 280 с. : іл.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746069>

Література (українська та зарубіжна): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти(у 2-х частинах).Частина 2 / Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слижук. Київ : Грамота, 2025. 208 с. : іл.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746070>

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти.: керівник

авторського колективу Т. Яценко. Київ, 2024.

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744491>